

Adolygiad o Archwilio Mewnol

Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Mehefin 2026

Paratowyd yr adroddiad hwn o dan Adran 17(2)(d) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac Adran 15(1)(b) o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2025

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys logos ac eithrio fel rhan annatod o'r ddogfen) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng.

Os ydych yn ei aildefnyddio, rhaid i'ch aildefnydd fod yn gywir ac ni ddylai fod mewn cyd-destun sy'n gamarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru ac mae'n rhaid i chi roi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle'r ydym wedi nodi unrhyw ddeunydd hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Os oes angen cymorth arnoch gyda'r ddogfen hon

Os hoffech ragor o wybodaeth, neu os oes angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau arnoch mewn

fformat neu iaith arall:

- Ffoniwch ni ar 029 2032 0500
- e-bostiwch ni: post@archwilio.cymru

Cewch ddefnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg pan fyddwch yn cysylltu â ni – byddwn yn ymateb yn yr iaith yr ydych yn ei defnyddio.

Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Mae Archwilio Cymru yn dilyn y safonau archwilio perfformiad rhyngwladol a gyhoeddwyd gan Sefydliad Rhyngwladol y Goruchaf Sefydliadau Archwilio (INTOSAI).

Cynnwys

Ciplun archwiliad	4
Ein canfyddiadau	6
Argymhellion	11
Atodiadau	14
1 Ynglŷn â'n gwaith	15

Ciplun archwiliad

Yr hyn yr edrychwyd arno

- 1 Fe wnaethom asesu a yw'r gwasanaeth archwilio mewnol yn cefnogi'r Cyngor i ddarparu gwerth am arian trwy ei weithgaredd archwilio. Fe wnaethom archwilio a oes gan y Cyngor weledigaeth glir ar gyfer archwilio mewnol ac yn dangos ymddygiadau sy'n galluogi archwilio mewnol i ychwanegu gwerth. Edrychwyd hefyd ar gynllunio ac adnoddau archwilio, a sut mae archwilio mewnol yn gwerthuso ei berfformiad.

Pam mae hyn yn bwysig

- 2 Mae archwilio mewnol yn chwarae rôl hanfodol wrth gefnogi llywodraethu da. Mae'n helpu i roi hyder i'r Cyngor yn ei brosesau i sicrhau gwerth am arian. Rhaid i gynghorau yng Nghymru yn ôl y gyfraith 'gynnal system ddigonol ac effeithiol o archwilio mewnol o'i gofnodion cyfrifyddu a'i system rheoli mewnol'.¹
- 3 Daeth y Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) i rym ar gyfer y sector cyhoeddus ym mis Ebrill 2025. Fe'u dehonglir ar gyfer sector cyhoeddus y DU gan y Sefydliad Siartredig ar gyfer Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddu (CIPFA). Mae'r GIAS yn diffinio pwrpas archwilio mewnol fel cryfhau gallu'r sefydliad i greu, diogelu a chynnal gwerth trwy ddarparu sicrwydd, cyngor, mewnwelediad a rhagwelediad annibynnol, sy'n seiliedig ar risg a gwrthrychol i'r bwrdd a'r rheolwyr. Ar gyfer y Cyngor, y bwrdd yw'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio (GAC).

¹ [Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio \(Cymru\) 2014](#)

Yr hyn a ganfuwyd gennym

- 4 Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn darparu sicrwydd a chefnogaeth bwysig i'r Cyngor ac mae'n cael ei staffio gan swyddogion ymroddedig a phroffesiynol. Ar adeg ein hadolygiad, gwnaethom nodi sawl maes y gellid eu cryfhau i sicrhau effeithiolrwydd y gwasanaeth a'i allu i gefnogi'r Cyngor i ddarparu gwerth am arian trwy ei archwiliadau. Mae'r rhain yn ymwneud â chynllunio archwilio, adrodd, rheoli perfformiad, cymorth arweinyddiaeth a gwerth rôl archwilio mewnol.
- 5 Rydym yn pryderu bod rhai o'n canfyddiadau yn debyg i'r rhai a nodwyd yn ein hadroddiad Arolygiad Arbennig yn 2014 a dilyniant yr arolygiad arbennig yn 2015. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod yr adroddiadau hyn dros 10 oed. Ers hynny, bu digwyddiadau arwyddocaol fel COVID-19 a newidiadau arweinyddiaeth yn y Cyngor.
- 6 Mae'r Cyngor eisoes yn ymwybodol o'r rhan fwyaf o'r meysydd hyn ac mae yn y broses o gymryd camau i fynd i'r afael â'n canfyddiadau. Fodd bynnag, nid oedd y rhain ar y gweill nac wedi'u hymgorffori ar adeg ein gwaith maes i'n galluogi i asesu eu heffaith. Bydd y Cyngor yn cael cyfle i nodi sut mae'n mynd i'r afael â'n hargymhellion yn ei ffurflen ymateb rheoli.

Yr hyn a argymhellir gennym

- 7 Rydym wedi gwneud pum argymhelliad. Mae'r rhain yn canolbwyntio ar gryfhau cynllunio archwilio, adrodd, rheoli perfformiad ac ymgysylltu uwch reolwyr â'r gwasanaeth.

Ein canfyddiadau

Cynllunio

- 8 Mae gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol (y gwasanaeth) y dogfennau cynllunio allweddol sy'n ofynnol gan y Safonau Archwilio Mewnol Bydeang (GIAS). Mae'r rhain yn cynnwys Siarter Archwilio Mewnol gymeradwy, Strategaeth ar gyfer 2025-28, a Chynllun Archwilio Blynyddol ar gyfer 2025-26. Cymeradwyodd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio (GAC) y dogfennau hyn a chafodd gyfle i ystyried rhaglen waith Archwilio Mewnol. Fodd bynnag, mae gwendidau yn y ffordd y cafodd y dogfennau hyn eu datblygu a'u defnyddio yn lleihau eu heffeithiolrwydd.
- 9 Nid yw'r Cynllun Archwilio Blynyddol yn seiliedig ar asesiad clir, wedi'i ddogfennu o amcanion a risgiau'r Cyngor. Ymgynghorwyd ag uwch swyddogion trwy e-bost pan ddatblygwyd y cynllun, ond nid yw'r ymgysylltiad hwn wedi'i gofnodi'n ffurfiol. Nid yw'r cynllun yn cael ei drafod gyda'r tîm Archwilio Mewnol. O ganlyniad, nid yw'n glir sut y cafodd risgiau eu nodi, eu blaenoriaethu neu eu cytuno. Er bod uwch swyddogion wedi tynnu sylw at risgiau, nid oes cofnod clir sy'n dangos sut y pwyswyd blaenoriaethau cystadleuol na sut y cyrhaeddwyd penderfyniadau terfynol.
- 10 Nid yw'r Strategaeth a'r Cynllun Archwilio Blynyddol hefyd wedi'u cysylltu'n glir ag amcanion llesiant y Cyngor. Nid yw'r Cyngor yn dogfennu ei aliniad archwiliadau ag amcanion ac yn darparu'r wybodaeth hon yn rheolaidd i GAC. O ganlyniad, ni all GAC weld yn glir sut mae'r rhaglen archwilio yn cefnogi blaenoriaethau strategol y Cyngor.
- 11 Mae'r rhaglen archwilio yn canolbwyntio'n bennaf ar systemau ariannol, prosesau ac ysgolion. Nid yw'r rhesymau dros y ffocws hwn wedi'u hegluro'n glir mewn dogfennau cynllunio. Ar wahân i ddau adolygiad sy'n gysylltiedig â thrawsnewid sy'n dod i'r amlwg, mae cwmpas cyfyngedig o risgiau strategol neu drawsnewidiol ehangach.

- 12 Heb ddull clir a dogfennol sy'n seiliedig ar risg o gynllunio, ni all y Cyngor fod yn hyderus bod adnoddau Archwilio Mewnol yn cael eu cyfeirio at feysydd mwyaf risg neu fod y gwasanaeth yn cyflawni ei rôl fel ffynhonnell strategol o sicrwydd.

Adrodd

- 13 Mae Archwilio Mewnol yn darparu adroddiadau blynyddol a diweddariadau cynnydd chwarterol i'r GAC. Mae hefyd yn adrodd ar gynnydd wrth weithredu argymhellion archwilio.
- 14 Fodd bynnag, nid yw'r adroddiadau hyn bob amser yn cyflwyno gwybodaeth mewn ffordd glir sy'n helpu aelodau i ddeall perfformiad neu ddal y gwasanaeth a'r Cyngor ehangach i gyfrif. Er enghraifft, nid yw adroddiadau yn dangos yn rheolaidd faint o'r cynllun archwilio sydd wedi'i gwblhau, sut mae cynnydd yn newid dros amser, neu sut mae pwysau staffio a gwaith heb ei gynllunio yn effeithio ar gyflawni.
- 15 Mae'r defnydd o wahanol fesurau, megis diwrnodau archwilio mewn rhai adroddiadau a nifer o archwiliadau mewn eraill, yn ei gwneud hi'n anoddach i aelodau olrhain perfformiad dros amser. Er bod adroddiadau'n cynnwys symiau mawr o ddata, mae esboniad cyfyngedig o'r hyn y mae'r data yn ei ddangos neu pam ei fod yn bwysig.
- 16 Mae adroddiadau ar argymhellion pendant hefyd heb ddadansoddiad thematig clir. Mae hyn yn golygu nad ydynt yn tynnu sylw at faterion cyffredin, gwendidau dro ar ôl tro, neu wersi a ddysgwyd. O ganlyniad, mae cyfleoedd ar gyfer dysgu sefydliadol yn cael eu colli, ac mae gwerth cyffredinol adrodd Archwilio Mewnol yn cael ei leihau.
- 17 Oherwydd y materion hyn, mae gallu'r GAC i ddarparu goruchwyliaeth a her effeithiol yn gyfyngedig. Mae aelodau wedi codi pryderon am eglurder adrodd ar sawl achlysur. Mae adroddiadau wedi'u diweddarau gyda mwy o fanylion ond nid ydynt yn dal i ddarparu'r wybodaeth sydd ei hangen ar GAC i allu deall os yw'r cynllun yn cael ei gyflwyno mewn pryd.

- 18 Ym mis Rhagfyr, cynhaliodd y Cyngor weithdy gyda GAC i ddeall y wybodaeth sy'n ofynnol gan GAC. Byddwn yn awyddus i weld effaith y gweithdy ac a yw hyn yn mynd i'r afael â'n canfyddiadau.
- 19 Canfu adolygiad gan gymheiriaid yn 2024 fod y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn cydymffurfio'n rhannol â safonau ond nododd fylchau mewn sgiliau TG a diffyg cynllun hyfforddi ffurfiol. Nid yw'r materion hyn wedi'u hystyried yn llawn eto. Fodd bynnag, mae'r Cyngor o'r farn bod mudo systemau TG craidd i lwyfannau cwmwl a'i drefniadau seiberddiogelwch wedi lleihau arwyddocâd y bwlch mewn sgiliau TG.
- 20 Mae'r gwasanaeth yn cefnogi datblygiad staff ac mae ganddo gymysgedd addas o gymwysterau proffesiynol. Nid oes ganddo gyllideb hyfforddi lefel tîm pwrpasol, ond mae cyllideb hyfforddi yn cael ei chynnal yn ganolog o fewn y tîm Cyllid a darparwyd cyllid i gwmpasu hyfforddiant proffesiynol ac amser astudio ar gyfer y tîm Archwilio Mewnol. Fodd bynnag, nid oes gan y gwasanaeth gynllun hyfforddi ffurfiol. Er bod staff yn cwblhau hyfforddiant, mae'r diffyg dull strwythuredig yn ei gwneud hi'n anoddach nodi bylchau sgiliau, cynllunio gweithgarwch datblygu, neu ddangos sut mae hyfforddiant yn cefnogi cyflawni'r Strategaeth Archwilio.
- 21 Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn nodi disgwyliadau ar gyfer cyfarfodydd unigol a thrafodaethau perfformiad rheolaidd. Er bod cyfarfodydd ad hoc yn cael eu cynnal, nid yw cyfarfodydd unigol ffurfiol sy'n gysylltiedig ag amcanion llesiant y Cyngor a'r Strategaeth Archwilio Fewnol ar waith. Mae hyn yn lleihau sicrwydd bod amcanion unigol yn cyd-fynd â blaenoriaethau sefydliadol ac yn cyfyngu ar gyfleoedd ar gyfer adborth a datblygiad strwythuredig. Fodd bynnag, rydym yn ymwybodol bod y Cyngor yn cyflwyno dull corfforaethol newydd o gynnal cyfarfodydd unigol.
- 22 Yn ystod cyfweiliadau, cododd staff bryderon am y feddalwedd a ddefnyddir i gofnodi a monitro statws archwiliadau ac argymhellion. Er bod rhai tasgau wedi'u hawtomeiddio, mae angen ymyrraeth â llaw, i goladu adroddiadau. Mae hyn yn lleihau effeithlonrwydd. Yn ddiweddar, estynnodd y Cyngor y contract meddalwedd, tra ei fod yn profi'r farchnad am amnewid posibl.

- 23 Mae'r Rheolwr Archwilio Mewnol yn darparu adroddiad blynyddol i GAC gyda'u barn ar gadarnhad ac effeithiolrwydd systemau a gweithdrefnau rheoli mewnol y Cyngor yn ôl yr angen. Fodd bynnag, nid yw'r Cyngor wedi nodi sut y bydd yn gwerthuso a yw'r gwasanaeth wedi cyflawni ei amcanion a'r mesurau y bydd yn eu defnyddio. Mae hyn yn rhan allweddol o faes IV y GIAS: rheoli'r swyddogaeth archwilio mewnol.
- 24 Nid yw'r Cyngor wedi gwerthuso na chymharu sut mae ei wasanaeth Archwilio Mewnol yn perfformio ag eraill. Felly, mae'n anodd gweld sut mae'r Cyngor yn deall a yw'r gwasanaeth yn darparu gwerth am arian.

Arweinyddiaeth a goruchwyllo

- 25 Mae cyfweiliadau â swyddogion ac aelodau GAC yn dangos bod Archwilio Mewnol yn cael ei werthfawrogi a bod y berthynas â GAC yn gyffredinol gadarnhaol. Fodd bynnag, mae gan y gwasanaeth broffil cymharol isel ar draws y sefydliad, ac mae ymgysylltu yn amrywio rhwng Cyfarwyddiaethau. Gall hyn effeithio ar ba mor gyflym y cwblhau archwiliadau a pha mor gyson y caiff argymhellion eu gweithredu.
- 26 Mae'r Rheolwr Archwilio Mewnol (Rheolwr) yn mynychu ystod o gyfarfodydd sefydliadol. Mae'r rhain yn cynnwys cyfarfodydd rhwydwaith Rheolwyr a rheolwyr gweithredol. Fodd bynnag, nid yw'r Rheolwr yn mynychu cyfarfodydd Uwch Dîm Arweinyddiaeth, er bod hyn wedi'i nodi yn strategaeth archwilio'r Cyngor ac yn rhan allweddol o faes III y GIAS. Mae'r Rheolwr yn dibynnu ar y sianel gyfathrebu gyda'i reolwr llinell, y Prif Swyddog Cyllid, sy'n aelod o SLT. Mae hyn yn lleihau dylanwad a gwelededd y gwasanaeth mewn trafodaethau strategol ac yn cyfyngu ar ei allu i nodi risgiau sy'n dod i'r amlwg yn gynnar neu gefnogi dysgu sefydliadol ehangach.
- 27 Ynghyd â chyfranogiad cyfyngedig uwch reolwyr mewn cynllunio archwilio, mae hyn yn awgrymu nad yw'r Cyngor yn gwneud defnydd llawn o'r gwerth y gallai ei Wasanaeth Archwilio Mewnol ei ddarparu.

- 28 Mae llawer o'r canfyddiadau hyn yn adlewyrchu materion a nodwyd yn ein [Arolygiad Arbennig 2014](#) ac adroddiad dilynol [2015](#). Roedd y rhain yn cynnwys proffil isel y gwasanaeth, gwendidau mewn cynllunio ac adrodd seiliedig ar risg, a heriau ar gyfer goruchwylio aelodau oherwydd ansawdd a ffocws adroddiadau.

Argymhellion

A1 Er mwyn cryfhau ei drefniadau cynllunio archwilio mewnol, dylai'r Cyngor:

1.1 Cyflwyno proses mapio sicrwydd wedi'i dogfennu i gefnogi blaenoriaethu'r cynllun archwilio blynyddol a darparu tystiolaeth dryloyw o sut mae risgiau a blaenoriaethau wedi'u pennu (**paragraff 9**).

1.2 Ffurfioli ymgysylltiad ag uwch swyddogion yn ystod cynllunio, gan sicrhau ei fod yn dogfennu'n glir sut y cafodd risgiau eu nodi, eu blaenoriaethu a'u cytuno (**paragraff 9**).

1.3 Sicrhau bod y strategaeth archwilio fewnol a'r cynllun blynyddol yn cyd-fynd yn benodol ag amcanion llesiant y Cyngor, a bod pob archwiliad a gynlluniwyd yn dangos yn glir ei gyfraniad tuag at gyflawni'r amcanion hyn (**paragraff 10**).

A2 Er mwyn gwella ansawdd adroddiadau cynnydd Archwilio Mewnol a hwyluso goruchwyliaeth gan GAC, dylai'r Cyngor:

2.1 Safoni cyflwyno gwybodaeth am berfformiad, gan sicrhau bod cynnydd yn erbyn y cynllun archwilio yn cael ei ddangos yn glir dros amser, gan gynnwys effaith pwysau staffio a gwaith heb ei gynllunio (**paragraff 14**).

2.2 Mabwysiadu mesurau perfformiad cyson ar draws pob adroddiad fel y gall aelodau fonitro cyflawni a deall tueddiadau yn hawdd (**paragraff 15**).

2.3 Cyflwyno dadansoddiad thematig o argymhellion pendant i dynnu sylw at faterion cyffredin, gwendidau dro ar ôl tro, a gwersi a ddysgwyd (**paragraff 16**).

A3 Er mwyn cryfhau datblygiad staff a chynllunio adnoddau, dylai'r Cyngor:

3.1 Datblygu cynllun hyfforddi i nodi bylchau sgiliau, cynllunio gweithgarwch datblygu a dangos sut mae hyfforddiant yn cefnogi cyflawni'r Strategaeth Archwilio (**paragraff 20**).

3.2 Cynnal adolygiadau unwaith a pherfformiad rheolaidd gyda staff Archwilio Mewnol sy'n cysylltu amcanion unigol â'r Strategaeth Archwilio Fewnol ac amcanion llesiant y Cyngor (**paragraff 21**).

A4 Er mwyn cryfhau rheoli perfformiad y gwasanaeth Archwilio Mewnol, dylai'r Cyngor ddiffinio sut y bydd yn gwerthuso a yw 'r gwasanaeth wedi cyflawni ei amcanion a'i fod yn darparu gwerth am arian. Dylai hyn gynnwys y mesurau perfformiad y bydd yn eu defnyddio yn unol â Pharth IV o'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (**paragraffau 23 a 24**).

A5 Er mwyn cryfhau proffil a dylanwad y gwasanaeth Archwilio Mewnol, dylai'r Cyngor sicrhau bod y Rheolwr Archwilio Mewnol yn mynychu cyfarfodydd yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn rheolaidd (**paragraff 26**).

Atodiadau

1 Ynglŷn â'n gwaith

Cwmpas yr archwiliad

Fe wnaethom edrych ar a yw'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn cefnogi'r Cyngor i ddarparu gwerth am arian trwy ei weithgaredd.

Cwestiynau a meini prawf archwilio

Cwestiynau

Archwiliodd ein Archwiliad y cwestiynau canlynol:

- A oes gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol strategaeth a gweledigaeth glir?
- A yw'r Cyngor yn dangos ymddygiadau sy'n galluogi archwilio mewnol i ychwanegu gwerth?
- A yw cynllunio archwilio yn ddigonol i roi sicrwydd ar weithrediad y Cyngor?
- A oes gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol adnoddau effeithiol i gyflawni'r Cynllun Archwilio Mewnol?
- A yw'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn gwerthuso ei berfformiad?

Meini Prawf

Fe wnaethom dynnu ar y Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang i bennu ein meini prawf archwilio.

Dulliau

Fe wnaethom edrych ar ddogfennau, cyfweld swyddogion ac aelodau, ac arsylwi rhai cyfarfodydd GAC a gwyllo rhai cyfarfodydd GAC wedi'u recordio.

Amdanom ni

Mae Archwilydd Cyffredinol Cymru yn annibynnol ar Lywodraeth Cymru a'r Senedd. Swyddogaeth yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilio ac adrodd cyfrifon Llywodraeth Cymru, y GIG yng Nghymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig eraill, ynghyd â chyfrifon cynghorau a chyrrff llywodraeth lleol eraill. Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn adrodd defnydd y sefydliadau hyn o adnoddau ac yn awgrymu ffyrdd y gallant wella.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cyflawni ei waith â chymorth staff ac adnoddau eraill gan Swyddfa Archwilio Cymru, sef corff a sefydlwyd i gefnogi, cynghori a monitro gwaith yr Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw term ambarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru. Mae'r rhain yn endidau cyfreithiol ar wahân ac mae ganddynt swyddogaethau gwahanol a amlinellir uchod. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.